

Írta: Herczog Mária

KINEK FÁJ A SZEXUÁLIS ABÚZUS?

A gyermekek elleni szexuális bántalmazás annak ellenére sem vált nálunk gyakori szakmai- és médiatémává, hogy a nyugati szakirodalomban és közbeszédben is állandóan jelen van, sőt gyakran jóval dominánsabb más gyermekvédelmi kérdéseknél. A bántalmazás más formái – a fizikai és lelki abúzus, az elhanyagolás – még ennyi figyelmet sem kapnak, aminek csak egyik oka, hogy a szexuális visszaélés „izgalmas” kérdés. A közvélekedésben ez jóval inkább elutasított és extrémebb cselekmény, azon kívül jóval ritkábbnak is tekintett, mint a bántalmazás többi formája. A szexuális abúzus értelmezése és értékelése, az elkövetők és áldozatok megítélése, az okok és következmények, a megelőzés és kezelés kérdései azonban szinte soha nem merülnek fel. Úgy tűnik – mint annyi más esetben –, hogy ezeket az eseteket mind a szakma, mind a laikus közvélemény egyedi és ritka ügyeknek tekinti, az elkövetőknek súlyos büntetést szánva, de kevés figyelmet szentelve az áldozatnak és a következményeknek. Ma is gyakori felvetés, hogy senkit nem lehet szexuálisan bántalmazni akarata ellenére, hogy az ezekkel a kérdésekkel való foglalkozás nem természetes és túlhajtott, feminista ízű – annak ellenére, hogy jelentős számú fiú áldozatról és női elkövetőkről is beszélünk –, és minél többet beszélünk róla, annál rosszabb. Ezért sajnos azok sem hallhatnak róla, akik veszélyeztetettek, és akik meg tudnák őket védeni, illetve segíteni tudnának a történetek feldolgozásában.

Ha fokozni lehet az oda nem figyelést és hártást, akkor azokban az esetekben, amikor gyerekeket felhasználnak, kizsákmányolnak és gyengeségükkel, kiszolgáltatottságukkal üzletszerűen visszaélnak, még kevésbé kelti fel az érdemi figyelmet. A gyermekprostitúció, gyermekkereskedelem, a pornográfia, az internetes hálózatok működtetése nagyon sok pénzt mozgat, és az ellene folytatott harc sokféle érdeket sért.

Több nemzetközi szervezet, így az ECPAT (End Child Prostitution Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes), az UNICEF (az ENSZ gyermekvédelmi szervezete), az Európa Tanács, sok más szervezettel, szakemberrel és segítővel összefogva évek óta próbálja felhívni a figyelmet és változásokat kikényszeríteni, megtörni a közönyt ezekben a kérdésekben.

1996-ban Stockholmban rendezték az első világkonferenciát a gyermekek kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolása ellen. Az itt elfogadott akciótervet a résztvevő országok támogatták, és a kormányok képviselői ígéretet tettek e terv részleges vagy teljes végrehajtására. Ennek keretében számtalan országban került sor jogszabály változtatásokra, büntetések szigorítására, a média fokozottabb és szakszerűbb figyelmének felkeltésére, képzési programok indítására szakemberek, szülők és gyerekek számára.

A kiindulópontot az ECPAT megalakulása jelentette. Ez a szervezet elsősorban a kelet-ázsiai szexturizmus rettenetes következményeire hívta fel a figyelmet. Gazdag európai országokból férfiak százazrei utaztak egzotikus országokba – elsősorban Thaiföldre és a Fülöp szigetekre – azért, hogy gyermekekkel létesítsenek szexuális kapcsolatot. Ennek többféle indítéka lehet. Részben ezek az urak változatosságot kerestek, úgy viselkedhettek, ahogyan otthon sohasem, az AIDS terjedésével felértékelődtek az érintetlen és egészséges gyerekek, az éretlen vagy éppen torz személyiségű felnőttek, akik nem tudtak egyenrangú felnőtt kapcsolatot létesíteni és a változatosság, egzotikum kedvéért is. A fogadó országok törvényei sokáig nem büntették vagy legalábbis elnézéssel kezelték ezt az újfajta „turizmust”, és álszent érvek hangzottak el arról, hogy ezek a gyerekek családfenntartók, és

a prostitúció betiltása tovább növelné a nyomort. Másrészt a nyugat-európai országokban – korábbi precedens hiányában – sokáig nem volt büntethető az, aki más országban követte el az egyébként hazájában büntetendő cselekményeket. A stockholmi konferencia és az azt követő európai tanácskozás 1997-ben nagyarányú változásokat indított el, de az eredmények szerint mégsem elegendőt. Az időközben több országban is kitört nagy visszhangot kiváltott pedofilbotrányok – elsősorban Belgiumban –, az internetes hálózatok terjedése és gyakori lebukása, amelyeken egyrészt fotókat és filmeket közzé tesznek, másrészt címek és ötletek cserélnek gazdát, valamint a szakmai viták a szexuális bűncselekményeket elkövetők megítéléséről és büntetéséről, rehabilitációs lehetőségeiről és nem utolsósorban az áldozattá váló gyerekek és családjaik segítéséről és a megelőzésről nyilvánvalóvá tették, hogy további összehangolt munkára van szükség.

Az Európa Tanács az elmúlt évtizedekben számtalan olyan ajánlást fogalmazott meg, amely a gyermekek védelmére, kizsákmányolásának és bántalmazásának, elhanyagolásának megelőzésére és kezelésére irányult. 1991-ben elfogadott 11. sz. ajánlása kifejezetten a szexuális kizsákmányolás és bántalmazás megelőzésére és kezelésére irányult. Az 1997-ben elvégzett felmérés szerint azonban ez az ajánlás nem érte el a kitűzött célokat, és újabb kérdések is felvetődtek. Ezért is kerül sor idén szeptemberben egy új ajánlás elfogadására, amely az időközben 43 tagúra nőtt szervezet több új tagját is erőteljesen érinti, mivel az elmúlt évtizedben a kelet-európai országok – köztük Magyarország is – célországává váltak sok, korábban Ázsiába járó szexturistának, pornókép- és filmgyártónak, megrendelőnek. Az új ajánlás ismertetésére és a gyakorlati megvalósítás lehetőségeinek megvitatására Budapesten gyűlnek össze az Európa Tanács tagországai és tagjelöltjei idén novemberben. Ez jó lehetőséget teremt arra, hogy mi is felvessük azokat a kérdéseket, problémákat, nehézségeket, amelyekkel itthon küszködünk, illetve megmutassuk azokat az eredményeket, amelyeket a korszak, de kitartó civil szervezetek e téren elértek. Az európai régió kétnapos budapesti tanácskozása egyidejűleg elkészítő értekezlete lesz a decemberben Japánban, Yokohamában rendezendő 2. Világkonferenciának is.

A magyarországi helyzetről, jogszabályokról, szakmai álláspontokról, együttműködésről és a stockholmi akcióprogramban elhatározott nemzeti akciótervről önálló kétnapos szemináriumot is szervez az Országos Kriminológiai Intézet, az Eszter Alapítvány és a Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület szeptember végén. Ezt a rendezvényt az ECPAT és az UNICEF kezdeményezte és finanszírozza a kelet-európai régió több országában annak érdekében, hogy a helyi szakemberek és szervezetek, kormányzati szervek és döntéshozók egy asztalnál ülve összegezzék a gyerekek elleni szexuális kizsákmányolás elleni küzdelem elért eredményeit, a megtett intézkedéseket, a jogi szabályozást, a szakmai programokat, a megelőzés és kezelés, utánkövetés eszközeit és módszereit, a helyi szakmai és laikus megítélést, a rendelkezésre álló adatokat és ismereteket, az együttműködés különböző formáit. Ezért meghívást kapnak azok, akik akár kormányzati, önkormányzati szerepükből, akár döntéshozóként, jogalkalmazóként, illetve civil szervezeteként, érdekképviseletként dolgoznak az érintett gyerekekkel, családokkal, elkövetőkkel.

Az e kérdéssel foglalkozók között is nagyon eltérő álláspontok fogalmazódnak meg a probléma természetéről, kiterjedtségéről, a megelőzés és kezelés legjobb formáiról és módjáról. Sokat változtak a prioritásként kezelt témák és területek is, a kezdeti idők jogszabály-módosítást és szigorúbb büntetést számonkérő aktivistáitól a mára sokkal inkább a megelőzésre, a szülők, szakemberek és nem utolsósorban a gyerekek felkészítésére és védelmi képességének erősítésére, az áldozatok komplex védelmére és többirányú kárpótlására, az elkövetők hatékony büntetésére és terápiájára, rehabilitálására, a média és az

internet szerepének vizsgálatára teszik a hangsúlyt. Nálunk sajnos még nagyon távol vagyunk ettől. Változatlanul a csukott szemmel járást tekintik a legtöbben eredményes védekezésnek a realitásokkal való szembenézés helyett. A probléma kiterjedtségének tagadása, bagatellizálása mellett nagyon komoly gond, hogy szinte semmi sem történik a megelőzés és kezelés érdekében, a szakemberek túlnyomó többsége semmit nem tanul és tud arról, hogyan lehet felismerni a veszélyt, kinek mit kell tennie. A szülők sem kapnak segítséget gyermekeik védelméhez, és a gyerekek sem értesülhetnek az iskolában, a tömegkommunikációban vagy éppen ingyenesen terjesztett és mindenhol hozzáférhető formában a rájuk leselkedő esetleges veszélyek megelőzésének és elhárításának módjáról, vagy a bekövetkezett baj esetén a lehetséges segítség lehetőségeiről. A Sziget-botrány kapcsán felmerült „meleg felvilágosító” programok ügyében sem vetette fel – sajnos – senki azt az alapkérdést, hogy miért tekintheti bárki kiszolgáltatottnak és védtelennek a kamaszgyerekeket bármiféle „rábeszéléssel” vagy csábítással szemben és kérheti – általa egyébként nem ismert – programok betiltását. Azért, mert ma semmiféle segítséget nem kapnak sem a gyerekek, sem a szüleik ahhoz, hogy egy tizenéves gyerek mindazzal az ismerettel, információval és készséggel fel legyen vértézve, amely lehetővé teszi, hogy mérlegeljük a hallott vagy tapasztalt eseményeket, ajánlatokat és programokat. Képesek legyenek felmérni azok veszélyeit vagy hatásait, de legalábbis legyen olyan felnőtt a környezetükben, akihez kételyeikkel, kérdéseikkel nyugodtan fordulhatnak. Persze egyidejűleg a kortárs segítőhálózatok tagjainak és sokféle jó minőségű írásos információnak is rendelkezésre kellene állnia. Ne legyen egyetlen gyermek se kiszolgáltatott szociális helyzete, tudatlansága, családi helyzete miatt, de azért sem, mert esélyt sem kapott a szükséges ismeretek megszerzésére a saját teste – és lelke – működéséről, amelynek természetes része a szexualitás és a bántalmazástól és kiszolgáltatottságtól való védelem lehetőségének ismerete is. A nemzetközi figyelem és a ránk is vonatkozó kötelezettségvállalások jó lehetőséget adnak a konkrét lépések megtételére is, akár már ma, helyben is.

KÖRNYEZETTUDATOS SZEMLELETMÓDRA NEVELŐ PROGRAM

2001. március 20-án a Nemzeti Gyermek és Ifjúsági Közalapítvány kuratóriuma környezettudatos szemléletmódra nevelő pályázatot hirdetett oktatási intézmények és ifjúsággal foglalkozó társadalmi szervezetek számára.

A pályázat célja a környezetvédelmi, illetve természetvédelmi kultúra fejlesztése, a környezettudatos és ökológiai szemlélet kialakítása volt a Közalapítvány által előre kidolgozott részletes, változatos programok segítségével.

A pályázat beadásának elengedhetetlen feltétele volt egy dolgozat megírása, amelyben a pályázó bemutatta eddigi, hasonló jellegű tevékenységét, szakmai eredményeit, tapasztalatait, illetve közvetlen környezetére vonatkozó környezetvédelmi tevékenységét.

A programok egyhetes turnusokban az alábbi öt szálláshelyen kerültek megrendezésre: Vének, Püspökladány, Bakonyszentkirály-Sövénykút, Felsőtárkány, Nyíregyháza.

A programban résztvevő fiatalok az egy hét során csoportos terepgyakorlatok segítségével megismerkedtek a Hortobágyi Nemzeti Park, a Sóstói Vadaspark, a Bakony és a Bükk Nemzeti Park növény- és madárvilágával. Kirándulások alkalmával bejárták a települések nevezetességeit (pl. Fertő-Hansági Nemzeti Park, Sóstói Falumúzeum, Bükk Nemzeti Park). Meglátogatták a városban élő ember intézményeit, melyekkel a környezetét alakítja, rombolja (pl. Szőnyei Vízmű, fenyőfői ős fenyves és bauxitbánya). A gyerekek bepillantást nyertek a falusi élet mindennapjaiba. A programhoz tartozott a környezetvédelemmel kapcsolatos kutatómunka is, amit a táborban élők végeztek el, talaj- és vízminőséget vizsgáltak kutatólaboratóriumokban, vízminta-vizsgálatot készítettek az Igrice mocsárnál.

Az egyhetes tábor szerkezeti felépítését úgy állították össze, hogy a táborlakóknak volt módjuk a szórakozásra, az aktív pihenésre és a közösségi életre. Színvonalas programok szervezéséhez sportpálya, tűzrakóhely, tornacsarnok állt a csoport rendelkezésére. Kerékpározásra, horgászatra és csónakázásra is kiválóak voltak az adottságok. Strandolásra, szabadban történő közös főzésre is kerítettek alkalmat.

A gyerekek élményekkel és tapasztalatokkal gazdagodva tértek haza, és remélhetőleg jobban fognak vigyázni környékük természeti környezetére, kincseire.

A tábor és a közalapítvány célja a Magyarországon élő gyermekek és fiatalok egyéni és közösségi aktivitásának támogatása, az érdeklődésükben és érték cselekvők együttműködésének szolgálata, a cselekvési lehetőségek feltételeinek bővítése a felelős állampolgári magatartáshoz, cselekvéshez szükséges készségek elsajátítása érdekében.

A Nemzeti Gyermek és Ifjúsági Közalapítvány elérhetősége:

1145 Budapest, Amerikai út 96. Levelezési cím: 1399 Budapest, 62 Pf. 633. Tel: 06/1 252-3275, 06/1 251-1286 Fax: 06/1 252-5492 E-mail: ngyik@ngo.hu